

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BANKŲ ĮSTATYMO NR. IX-2085 2 IR 56 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo Nr. IX-2085 2 ir 56 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – įstatymo projektas) rengimą paskatino siekis Lietuvos Respublikos gyventojams, gyvenantiems mažiau apgyvendintose vietovėse (mažuose miesteliuose ir kaimuose), bei toms visuomenės grupėms (vyresnio amžiaus gyventojams ar gyventojams su negalia), kurioms sunku naudotis kitais mokėjimo būdais, suteikti galimybę protingu atstumu visoje šalyje mokėjimo kortele pasiimti grynuosius pinigus iš bankomatų.

Pasak Europos Centrinio Banko, kuris 2019 m. lapkričio 26 d. pareiškė nuomonę dėl reikalavimų kredito institucijoms teikti grynujų pinigų paslaugas, galimybė mokėti grynaisiais pinigais išlieka labai svarbi tam tikroms visuomenės grupėms, kurios dėl teisėtų priežasčių pasirenka grynuosius pinigus kaip mokėjimo priemonę arba negali naudotis skaitmeninėmis technologijomis. Mokėjimai grynaisiais pinigais įtraukia visus gyventojus į ekonomiką, suteikdami galimybę vykdyti finansų sandorius tokiu būdu. Europos Centrinio Banko nuomone „labai svarbu, kad visose valstybėse narėse, įskaitant ne euro zonos valstybes nares, būtų imtasi tinkamų priemonių, kurios užtikrintų, kad kredito įstaigos ir filialai, vykdančys veiklą jų teritorijoje, suteiktų tinkamą grynujų pinigų paslaugos prieigą, kad būtų sudaromos sąlygos tęstiniam grynujų pinigų naudojimui“.

Šio įstatymo projekto tikslas – užtikrinti, kad Lietuvos Respublikoje įsteigti bankai ir užsienio bankai ar jų padaliniai, veikiantys Lietuvoje, teiktų paslaugas, suteikiančias galimybę protingu atstumu visoje šalyje savo klientams mokėjimo kortele pasiimti grynuosius pinigus iš bankomatų. Šis reikalavimas būtų taikomas tik Lietuvos Respublikoje įsteigtiems bankams ir užsienio bankams ar jų padaliniais, veikiantiems Lietuvoje, ir turintiems 250 000 ir daugiau klientų, kurie yra šalies fiziniai asmenys ir turi mokėjimo sąskaitą.

Įstatymo projekto rengėjų manymu, protingas atstumas šiuo atveju reiškia, jog ne mažiau nei 95 procentai šalies gyventojų turi turėti galimybę ne didesniu nei 5 km ir ne mažiau nei 97 procentai šalies gyventojų turi turėti galimybę ne didesniu nei 10 km atstumu nuo savo deklaruotos gyvenamosios vietos pasiekti bankomatus, atliekančius grynujų pinigų išdavimo operacijas. Panašus įsipareigojimas bankų susitarimu yra įtvirtintas ir Belgijoje, kur siekiama užtikrinti, kad ne mažiau kaip 95 procentai šalies gyventojų turėtų galimybę pasiekti bankomatą ne didesniu nei 5 km atstumu.

Remiantis Pasaulio banko duomenimis, bankomatų skaičiaus vidurkis Europos Sąjungoje 2019 m. buvo 66 bankomatai 100 000 gyventojų, Lietuvoje – 39 bankomatai 100 000 gyventojų, kaimyninėse šalyse Latvijoje 58 bankomatai, Estijoje 67 bankomatai, Lenkijoje 71 bankomatas 100 000 gyventojų. Šiuo metu Lietuvoje (2021 m. duomenimis) 100 000 gyventojų tenka 37 bankomatai.

Nors pinigų išgryninimo operacijos Lietuvoje yra galimos kai kuriose prekybos vietose bei perlo terminaluose ši paslauga nėra kokybiška ir teikiama pilna apimtimi. Siekiant išsigryninti pinigus prekybos vietose yra reikalaujama įsigyti prekių už tam tikrą pinigų sumą, taip pat yra ribojama išgryninama pinigų suma bei dažnai paslauga galima tik naudojantis konkreto banko mokėjimo kortele. Perlo terminaluose būna atvejų kai pinigų išgryninimo paslauga pasinaudoti nėra galimybės kadangi tuo metu terminaluose nėra grynujų pinigų.

Esant palankesnei galimybei asmenims (ypatingai mažuose miesteliuose ar kaimuose) pasiekti bankomatus, atliekančius grynujų pinigų išdavimo operacijas, darbo užmokesčio gavimas pavedimu į banko sąskaitą taps patrauklesnis. Tokiu būdu šis įstatymo projektas prisidės ir prie šešėlinės ekonomikos mažinimo, skaidrumo didinimo ir pinigų plovimo prevencijos tikslų.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymo projekte apibrėžta protingo atstumo sąvoka įtvirtina reikalavimą nustatyti atstumu teikti grynujų pinigų pasiėmimo iš bankomatų paslaugas bendrai visiems Lietuvos Respublikoje įsteigtiems bankams ir užsienio bankams ar jų padaliniais, veikiantiems Lietuvos Respublikoje, šiuo įstatymo projektu būtų skatinama bankus sujungti bankomatus į bendrą tinklą, kurie galėtų priimti visų bankų mokėjimo korteles ir jų klientai, kurie naudojami pagrindinės mokėjimo sąskaitos krepšeliu, galėtų nustatyti pinigų sumą išsigrąžinti be papildomų mokesčių. Atkreiptinas dėmesys, jog šis įstatymo projektas galėtų paskatinti bankus bendradarbiauti siekiant įdiegti vieningą bankomatų tinklą ir tokiu būdu užtikrinti kokybišką ir visiems prieinamą paslaugų teikimą nedidinant verslo sąnaudų.

Šiuo metu į Lietuvos banko patvirtintą pagrindinės mokėjimo sąskaitos krepšelio sudėtį yra įtrauktos būtinausios paslaugos į kurias įeina ir grynujų pinigų išmokėjimas bankomatuose. Pagal Lietuvos banko patvirtintą pagrindinį mokėjimo sąskaitos krepšelį, nustatyta, kad banko bankomatų tinkle per mėnesį nemokamai turi būti galima išgryninti ne mažiau kaip 550 Eur. Atsižvelgiant į tai, klientams, kurie naudojami pagrindinės mokėjimo sąskaitos krepšeliu, Lietuvos banko nustatytai pinigų sumai grynujų pinigų išdavimo operacijos bankomatuose neturėtų brangti, o susiklosčius kitais situacijai - būtų siekiama, kad Lietuvos banko nustatytai pinigų sumai grynujų pinigų išdavimo operacijoms bankomatuose nebūtų taikoma jokie papildomai mokesčiai.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu vieni didžiausių Lietuvoje veikiančių bankų yra užsienio kapitalo bankai, kurie veikia ir Švedijoje, prisitaikymas prie šio įstatymo projekto reikalavimų, šiems bankams neturėtų sukelti jokių papildomų keblumų, kadangi šie bankai jau turi sukaupę patirtį įgyvendinant tokio pobūdžio reikalavimus.

Numatoma, jog už nustatytų reikalavimų pažeidimus, kompetentinga priežiūros institucija skiria baudą Lietuvos Respublikos bankų įstatymo nustatyta tvarka.

Remiantis Švedijoje nuo šių metų sausio 1 d. įsigaliojusiu įstatymu, įstatymo projekto rengėjų manymu, protingas šio įstatymo projekto įsigaliojimo terminas yra 2022 m. liepos 1 d.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projekto rengėjai – Lietuvos Respublikos Seimo nariai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Teisės aktuose šiuo metu nenumatytas privalomas reikalavimas Lietuvos Respublikoje įsteigtiems bankams ir užsienio bankams ar jų padaliniais, veikiantiems Lietuvos Respublikoje, teikti paslaugas, suteikiančias galimybę protingu atstumu visoje šalyje savo klientams mokėjimo kortele pasiimti grynuosius pinigus iš bankomatų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Lietuvos Respublikos gyventojams, gyvenantiems mažiau apgyvendintose vietovėse (mažuose miesteliuose ir kaimuose), bei toms visuomenės grupėms (vyresnio amžiaus gyventojams ir gyventojams su negalia), kurioms sunku naudotis kitais mokėjimo būdais, bus suteikta galimybė protingu atstumu visoje šalyje mokėjimo kortele pasiimti grynuosius pinigus iš bankomatų.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priėmus įstatymo projektą verslas gali patirti papildomas išlaidas, susijusias su bankomatų priežiūra, inkasavimu, bankomatu vietos nuoma, dėl padidėjusio bankomatų skaičiaus šalyje.

8. Ar įstatymo projektas neprieštaruoja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektas neprieštaruoja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus Įstatymo projektą, kitų galiojančių teisės aktų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projekte reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir ES teisės nuostatas.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys.

Šio įstatymo įgyvendinimo tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo projekto įgyvendinimui papildomų valstybės lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „bankomatas“, „protingas atstumas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Seimo narys

Mykolas Majauskas